

SZEPESI ATTILA

Ördögszekér

(BARBÁR SZONETTEK A HAGYATÉKBÓL)

HARANGOK

Harangok kondulnak a köd mögül, az emlék távolából, felejtett álmokat, elveszett otthonokat idézők. Beregszásziak vagy hét-falusiak. Rekedt esőhangon, suhógó szárnyak távolából, bimm-bamm. Szerémségiek, tán cipszerföldiek. Kondulnak a meg sem születettekért, a gáz-kamrába hurcoltakért, a pestis meg a rák csecsemő áldozataiért, a magukat lángra lobbantó eleven emberfáklyákért, a zúgó széllel bitófán táncra-perdülőkéért, a zajló vizek mélyén mélán elalvókért. Hányféle múltat visszahozók – álmot, sajtó fohászt, fogcsikorgató rettegést. Bronzharangok vagy incifinci rézcsengettyűk. Hallani üdvözlötüket mesés napkeletről, tengerek-mosta délről.

KAJLASZARVÚ ÖRDÖGÖK

Nem tudom, hol láttam a borzongató fametszetet, talán könyvespolcunk egyik albumában, mely a poklot ábrázolta, a kénköves alvilágot, melyet Maczejkó tisztelendő is ijesztő szavakkal ecsetelt a szószékről. Kajlaszarvú ördögöket, vagy inkább bohókásan vigyorgó ördögfiókákat ábrázolt a fekete-fehér kép, akik egy fortyogó vízzel teli üst alatt jókora fahasábokkal táplálják a lángot. Az üstben meg pucér emberek hányják-vetik magukat: elkárhozott lelkek. Némelyiküknek lángokban áll a haja. Megkérdeztem, meddig tart ez a kín, és azt felelte nagyanyám: az idők végezetéig – jó lesz a csibészkedésekkel vigyáznom!

TELIHOLD

Hol láttam gyerekkoromban, nem tudom, talán a légópince vasajtájának résén kilesve, tán a sziréna-vijjogású ostrom idején, vagy a vonatablakon át a behavazott éjszakában, ahogy Pestről Beregszász felé töfögött velünk a mozdony: hosszú sorban menekülők vonultak a veres-karimájú teliholdban. Tüzet okádó harckocsik elől útra kelt földönfutók, kibombáztak, elveszett szülőhazájuk helyett új Ígéret Földjét keresők. Talicskát tolnak, vonszolják a billegő kézikocsit – benne csorba cserépedény, háromlábú suszterszék meg tolla-hulló vánkos. Fél-szarvú barmot terelnek, göndör malacot, sánta birkát. Szamaraskordén gubbasztanak vagy gyalog caplatnak a történelmi farsang álomalakjai a kaján teliholdban.

HOSSZÚ PERCEK

Csak három évtized múltán mesélte el Z., gimnáziumi iskolatársam élete legszörnyűbb és leghosszabb öt percének történetét. Bár hogy valóban öt perc volt-e vagy több, utólag sem tudta eldönteni. A Parlament előtt, a hajdani Kúria épületénél állt 25-én, amikor ugatni kezdtek a géppuskák. Földre vetette magát és elszörnyedve hallotta a golyók dobpergésre emlékeztető becsapódását. Kuglibábokként dőltek körülötte az emberek. Egy overallos férfi ráesett. Hörgött és hányt. Haláltusájában rángott a keze-lába. Füst, por és sikoly töltötte be a levegőt. Amikor elhallgattak a fegyverek, óvatosan felemelte a fejét. Köröskörül agonizálók. Kikikecmergett a holttetem alól. Észrevette, hogy a fényképezőgépe összetört. Otthagyta. Cikkcakkban futni kezdett, de azóta sem tudja, hogyan jutott haza.

REKVIEM

Holttestek a járdaszélen, újságpapírral vagy kátránypapírral jól-rosszul letakarva, tépett trikólórba csavarva. Egy-egy kilógó saru vagy kitaposott szandál – asszonyé vagy serteperte sihederé. Gumicsizma, lyukas zoknis lábfej. Vattakabátból kilógó, ökölbe szorított kézfej. Az utca feltorlódott, szél-kavarta szemetén törött bicikli-pumpa, olajoshordó, tricikli, nyitott koffer, félpár kesztyű. Megnyaklott kézikocsi, elgurult alma, fehér

por – tán kiszakadt lisztes zacskó lehetett. Alig pislákoló mécses imbolygó lángja, mely megszoszorozódik a betört kirakat szerteszoródott üvegszilánkjain. Alkalmi rekviem a névtelenül arca borult halottért.

ÖREG FALAK

Vérfoltokkal és leszaggatott plakátokkal kicirkalmazott pesti házfalak. Egyik-másik papírcafatból csak találgatni lehetett, színházi előadást propagáltak-e, tán a terv- és békekölcsön-jegyzés hazafias kötelességére figyelmeztettek, vagy a hulladék-vas és papír gyűjtésére. Villanyhuzal gubancában zöldrozdás rézcső. Vakablakig futó vaslétra, kiszáradt borostyán-indák, penészfoltok közt lózungok eső-áztatta és olvashatatlan ákombákom betűi. Krétával pingált török basa. A téglaréseiből fityegő fűcsumó. Tátongó vagina – körötte infantilis nap-sugár. És itt-ott mára emléktelen géppisztolysorozat íves emléknymai.

KÍSÉRTETEK

Mintha a tükrön túli világból érkeznének álmom hívatlan vendégei, a nyomtalanul eltűntek és elesettek. Mindegyikükben magamra ismerék, bár a mozgásuk aszimmetrikus: ha jobbra hajlok, ők szeszélyesen balra imbolyognak. Félszeg kísérteteim: némelyiküknek arca sincs, két füstölgő lyuk a tátongó szemüregük. Bizonytalanul betoppannak a megnyíló falon át, mint aki nem sejtí, visszaparancsolják-e: Odakünn tágasabb! Nem sikerül őket azonosítanom. Ez lehet akár a sürgönyt-hordó legényke, amaz tán a fapapucsban csoszogó jeges, vagy épp a Bocskai-sipkás énekes-koldus, aki sakál-hangon gajdolv meg-megáll az udvaron, vagy a gumikerekes és virágokkal telepingált masináján ócska kuplét kattogató kintornás.

ÖRÖKTÜZEK

Halottak napján gyertyák gyúltak az ablakokban – ezernyi ezer bolyongó fénybogár az éjszakában. Megsokszorozódtak az emlékező tekintetekben, a homályos és egymásban visszafénylő tükrökben, betört kirakatok üvegén. Lelkekben imbolygó lángok. Elesetteket idéző öröktüzek, melyek ellobbannak, mégis az álmokban világítanak tovább. Parkok virágágyásaiban, egy-egy fonnyadt őszirózsacsokor alatt nyugvó börtönből szabadultért, tébécés utcakölyökért, rögökbe-málló arcukat veszítő névtelenekért, akikért harang se kondul, és akikre már csak egy cirokseprűvel és felmosóronggyal csoszogó, kezét olykor imára kulcsolva meg-megtorpanó nénike emlékezik.

FEKETE ÁRNYÉKOK

Hol rejtőztek, nem tudható, miféle föld alatti lyukakból, fekália-bűzös odvakból szálltak – fekete árnyékok – elő. Egyszerre itt voltak, duhogó szárnyon vijjogva keringtek odafönn. Messziről nézve – arc-orr-fül – egész ember-formák. Mindegy nekik: nappal vagy éj – hullafoltos pofával, röfögve-böfögve hányták a légi bukfenceket. Szemükben lobogott a gyűlölet zöld parazsa. Nem lehetett tudni, anya szülte-e őket, kifélék-mifélék. Dadogva-makogva, trombita-harsogásban és fals dob-dübögésben, összekapaszkodva ropták a vámpírtáncot, míg szőröcsimbókos ülepük rotyogva-bugyborogva ontotta a mocskot. Övük volt a letiport ország – ráadásul láncra akarták verni a Napot meg a Holdat.

MEGÁLLT ÓRÁK

Nézz szét a szobámban, vagy túrj bele zavaros fiókjaimba, nem találsz ott semmi költőit. Csak megállt órákat, poros csigahéjakat, melyekből még hallatszík a távol tenger zúgása. Inggombokat és kiszikkadt gesztenyéket. Patkószöveget a drégelyi várból. Pipakupakot. Emberfej-forma, vigyorgó kavicsot a Duna fövényéből. Papír-fecnire körmölt telefonszámokat, melyekhez hívható fél rég nem tartozik – néha pedig kedvem volna felhívni Határ Győzöt, Gerzson Palit vagy Schéner Miskát, hátha

válaszol odatúlról. Akad egy unokám-faragta fabagoly, és néhány megsárgult családi fénykép, melyről 94 éves édesanyám sem tudja eldönteni, kik pipiskednek, csücsörítene, vigyorognak vagy komolykodnak a csicsás papundekli-díszletek előtt.

NAPKÖVE

Jólfésült garabonciás, tengtél-lengtél eleget a vakvilágban, legszívesebben a csalogató vadzizek nyomán csavarogtál és a kószá szelekkel emelgetted a pipiskedő lányok szoknyáját. Ám néha, félbolond fiú, lakkipő kellett neked, napköve-pecsétes gyűrű, csingilingi ordó meg fontoskodó hivatal. Mennyivel bölcsőbb lett volna megtanulnod azt a hangokon túli nyelvet, amit csak kapiskálsz, és ami bölcsőbb a balga igéknél, a kusza mondatok cserfes muzsikájánál: álmon túli álom, zenén túli zene, amit már csak a göcsörtös fák, ficseri fecskék meg a berekben csúszkáló csigák értenek.

HÓSZAKADÁS

Lámpaoltás után, mindig félálomban érkeztek hivatlan vendégeim, mintha a fal meghasadna: a sötétből gomolygó alakzatok tűntek elő. Óriás-bogarak tódultak és némelyik ködpamacsból kibukkant egy bohókás lific, akiről nagybátyám mesélt – állítólag a Szernye pangó nádasainál ijesztgeti az arra kószálókat. Aztán egy fehér lepedőben lebegő és huhogó kísértet, távolodó-közeledő, olyasféle, mint akiről ministráns-barátom sutyorgott a temetésen, amikor a pap már a Circum dederuntnál tartott. Hirtelen kaffogó szörnyepofa lett belőle, vagy éppen vicsorgó vérmedve, mely állítólag a Nagyhegyen túl tizedeli hószakadás után a birkanyájakat, nem olyan jámbor, mint a ragyásképpű ruszin medvetáncolatatóé a piacon.

RONCSVITÉZ

Barátom, a hórihorgas költő eszkábálta a Duna iszapjából előkerült lándzsa töredék nyeléből, vicsorgó koponyából, hajókötelből, rozsdás páncéling darabjaiból és egy csorba

fokosból a nyalka Roncsvitézt, mely maga a baljós múltú Hunnia. Ácsorog billenten az asztalon. Körülötte néhány török-kori ágyúgolyó, sárgult mamutfog, zöld kályhacsempe – az udvari bolond sanda képmásával, oldalt meg valami törött agyagtéglán páros lovas feszül a nyeregben – ahogy a letűnt templomos lovagok ábrázolták elszánt vitézeiket, akiket Szép Fülöp király meg a pápa máglyára vettetett, és akik egy titokzatos, kócszakállú istennek mutattak be engesztelő áldozatot.

BOLONDOK KÖNYVE

Előkerül kusza könyvespolcom takarításakor mindenféle kacat. Némelyiket azonosítani sem tudom. Régi vers-irkafirkám – olvashatatlan. Elfeketült lófog a Dunából. Lexikon gerincén fürkészdarázs agyagból tapasztott gyöngysora. Herman Ottó névjegykártyája – hogyan került ide? Poros füzetben középkori imádságok sülyről, torokgyíkról, „emberállatot kénzó kelevénrül”. Csipkés ősvilági kődarab legyezőkagylók lenyomatával. Pókhálón fennakadt fátvolszárnyú lepke. Konnektorba való, ismeretlen rendeltetésű dróthuzal. És Kajguszuz Abdáltól, a török bölcstől a Bolondok könyve, melyben az álmuk mélyén Sátánnal hadakozó dervisekről ír, akik kacagnak az okosokon meg a haszonlesőkön és kerge táncot ropnak a füttyörésző széllel meg a napsugárral.

KÖD

Felvidéki öreg temetők kidőlt-bedőlt fejfái, mohalepte mészkőből vagy vörös-márványból kifaragva. Lévaiak, alsó-zemberiek, selmebányaiak, eperjesiek, ahol a dédszüleim nyugszanak. Cirkalmas gótbetűkkel írt, ma már alig-alig olvasható évszámok. Bizonytalanul ksilabizálható kegyes igék. Iglói, bártfai vagy eperjesi domboldalak rozsdacette kovácsoltvas keresztjei. Némelyiken német vagy szlávosan hangzó nevek, de mintha valami félálomi ködből hangzanának. Felmenőim itt kószáltak, szerettek, háborogtak – némelyikük után maradt egy-egy megfakult fotográfia: ábrándos szép-asszonyé, körszakállas férfié. De hogy volt-e közülük a billent fejfákra rótt és félig-meddig ismerős nevek viselőihez, nem tudom eldönteni.

KÖLTŐ

Ósködöt pöfögő, ódöngő
szörköntöst öltő. Csökkent
hőbörgő, börtönt
döntő. Ősök őrző őre. Kőbölcsőből
jött nyöszörgő. Öblös, bő nőt
hörögőn döntő, pöndörödőn-
szőrös ölon döfölon örömködő. Örökkön
köpködő-röfögő-böfögő
bősz ördöngös. Dörgő, győzőn
győző, könyv-
körmölő. Sört hörpölő. Pörös
törökök közt ősgörög-örökös. Dörmögő
bölc. Gyötrődőn
gyönyörködő örök-kölyök – költő.

FELHŐK

Habfodros ruhában egy tündérlány libeg a teli-
hold előtt. Nyomában kaffogó kutyák s egy
karja-lába kalimpáló pojáca. Égi színjáték. Tán sanda jós-
jelek, de nincs kedvem firtatni: vést hoznak-e vagy bolond-
óráat. Lila köd borong a távoli hegyélen, azon túl pedig
egy-egy kósza pillanatra felrémlik a Tatra. Ott
éltek őseim, komor cipszerek. Szóttas-szövők, bányászok, óra-
művesek. Alig ismerem legendáikat és
babonáikat. Tisztelték a hegyek – hol jótékony, hol ártó
- szellemeit, és a barlangok labirintusában kincseket
őrző, incifinci törpéket, a hincókat, akik éjszaka
kerge körtáncot ropnak az elrejtett gyémánt és arany
tárgyak vibráló lidércfényénél.

FEKETE LABIRINTUS 2

Gyakran bolyongok álmomban – merre,
nem tudható – egy sokemeletes, vigasztalan
épületben, valami monstrum gyárfélében, ahová csak némi
csalóka fény szűrődik be a törött ablakokon át, messziről meg
valami hívogató muzikaszó. Hideg van és sötét. Oldalt üres
liftaknak, dróthuzalok, patkányok-bújta rongykupacok. Minden csupa
rozsdá meg pókháló. Csúszós olajfoltokon bukdácsolok föl-
alá a sehová-se-vezető, szeszélyes és foghíjas
lépcsősorokon, kiszuperált óriásmasinák közt kanyargó
folyosókon. Térdre nyaklok. Vérzik az

orrom meg a tenyerem. Tovább csalogat, el mégsem ereszt a fekete labirintus. Csetlek-botlok óraszám körbe-körbe, néha pedig mintha vissza-érkeznék oda, ahol már jártam.

FÖLDIEPER

Técsői orvos barátom mesélte, akit Csernobilba vezényeltek, hogy a derék helybeliek nem érzékelték a sugárveszélyt. A mérőműszerek mutatója ugyancsak ki-lengett, de ezt tilos volt bárkinek megmondani. A gyerekek derűsen pancsoltak a fertőzött patakban. Ki-ki tette mindennapi dolgát. Ha egyszer-egyszer a rádióból mégis érkezett valami baljós hír, hányták magukra a keresztet az elfeketült házi ikon előtt. Egyszer egy fogatlan nénike hozott jókora kosárra való földiepret – akkorák voltak, mint egy-egy alma. Barátom hiába magyarázta kétségbeesetten a kendős mamókának: ne egye, mert életveszélyes, mire ő csak ennyit válaszolt mosolygva: mindenki eszi és nagyon finom!

A GÓLEMKÉSZÍTŐ

Ismertem a szobrászt, aki agyagból esetlen óriásokat mintázott. Magát gólemkészítőnek mondta. Egy-egy mozdulatába fagyott vagy billenten egyensúlyozó monstrum krumpliорral vigyorogva vagy épp konok elszántsággal nézett szembe az elébe tévedő tanácstalan bábéskodóval. Hitte-e, várta-e, hogy – tapp-tapp! – suta léptekkel és karjaival kalimpálva elinduljon egyik-másik szobra, nem tudhatom. Isten papírira körmölt neve lehelt életet egykor a zsidó legenda szerint a prágai Löw rabbi mesterművébe, a borzongató éjszakának nekivágó gigantikus igazságosztóba.

